

## Всесвітня історія, 9 класи

### Тема: Міжнародні відносини наприкінці XIX — на початку XX ст.

#### План уроку

1. Російсько-турецька війна 1877–1878 рр.
2. Утворення військово-політичних блоків
3. Перші війни за переділ світу
4. Міжнародні кризи

#### Матеріали до теми

##### 1. Російсько-турецька війна 1877–1878 рр.

У **1870 р.** скориставшись франко-пруською війною, Росія відмовилася виконувати умови Паризького договору (1856) про заборону тримати на Чорному морі військово-морський флот. У **літку 1875 р. спалахнуло повстання в Боснії та Герцеговині**, яке започаткувало східну кризу. У **квітні 1877 р. Росія**, яка підтримувала визвольний рух балканських країн, **оголосила війну Туреччині**. В травні у війну проти Туреччини виступила Румунія. У **січні 1878 р.** росіяни перейшли Балканські гори. У битві під Філіппополем (Пловдив) турецьке військо було розбите. Згодом російська армія захопила Адріанополь. Лише втручання Англії та Австро-Угорщини врятувало Туреччину від повного розгрому. **19 лютого 1878 р. в містечку Сан-Стефано було підписано мирний договір**, який передбачав створення автономного князівства Болгарії, визнання незалежності Румунії, Сербії та Чорногорії, передачу Росії Південної Бессарабії, а Румунії – Північної Добруджі, в Азії Росія отримувала міста Ардаган, Карс, Батум, Баязет. Англія та Австро-Угорщина були невдоволені договором і зажадали перегляду його умов. Росія змушена була погодитися на ці умови, оскільки вони погрожували їй війною. **Влітку 1878 р. в Берліні відбулося засідання конгресу**. Згідно із його рішеннями Болгарія була поділена на три частини, і лише Північна Болгарія отримувала незалежність. Територіальні здобутки Чорногорії та Сербії зменшувалися. Боснію та Герцеговину окупувала Австро-Угорщина. Англія отримувала острів Кіпр. У Закавказзі за Росією залишалися лише Карс, Ардаган і Батум.

##### 2. Утворення військово-політичних блоків

Відео: Троїстий союз і Антанта <https://www.youtube.com/watch?v=vsAaVPtJk3Q>

##### 3. Перші війни за переділ світу

Іспанія прагнула відновити свій контроль на Кубі. Проте в той час США самі проводили зовнішню експансію, тому вони виступили проти іспанського посилення. У **1898 р.** відбулася **іспано-американська війна**, яка вважається першою війною за переділ світу. Іспанський флот виявився слабким проти американського, а тому й зазнав поразки. В **грудні 1898 р. в Парижі було підписано мирний договір**. За його умовами Іспанія відмовлялася від усіх прав на Кубу, Філіппіни, Пуерто-Ріко та інші острови в Карибському морі. Усі ці колишні іспанські володіння перейшли до США. Куба формально залишалася незалежною, проте фактично над нею було встановлено американський контроль. Ще однією війною за переділ світу була **англо-бурська (1899–1902 рр.)**, яка завершилася перемогою англійців. До британських володінь у Південній Африці були приєднані Республіки Трансвааль і Оранжева.

##### 4. Міжнародні кризи

**Перша Марокканська криза (1905–1906 рр.)**. Згідно з англо-французьким договором 1904 р. за Францією закріплювався контроль над більшою частиною Марокко. Це викликало незадоволення з боку Німеччини, яка прагнула зміцнити свій вплив. Німецький

уряд наполягав на скликанні міжнародної конференції й погрожував Англії й Франції війною. В *січні 1906 р.* в місті Алхисерасе було скликано конференцію, яка фактично визнала незалежність Марокко, але практично вплив продовжували зберігати Франція та Іспанія. У підсумку Німеччина нічого не отримала. Жодна країна, крім Австро-Угорщини, не підтримала її.

**Боснійська криза (1908 р.).** Внаслідок захоплення Австро-Угорщиною Боснії та Герцеговини, які формально ще входили до Османської імперії, вибухнула «боснійська криза». Сербія різко засудила цей крок, царська Росія підтримала Сербію. Німеччина стала на бік Австро-Угорщини. Відносини між країнами значно ускладнилися.

**Друга Марокканська криза (1911 р.).** У *1911 р.* в Марокко вибухнуло повстання проти султана. Німеччина прагнула втрутитись у внутрішнє становище країни, а тому направила до марокканського берега крейсер «Берлін» і канонерку «Пантера». Але на бік Франції знову стала Велика Британія, яка погрожуючи Німеччині війною, змусила останню відмовитись від втручання у марокканську проблему. Вирішення основних питань залишалось за Францією.

**Перша Балканська війна (1912–1913 рр.).** На Балканах за підтримки Росії, Англії й Франції, склався *союз трьох держав: Болгарії, Сербії й Греції*, який прагнув відібрати в Туреччини Македонію та розділити її території. В *березні 1912 р.* був укладений сербсько-болгарський договір, а в *травні* – болгаро-грецький оборонний союз. В *жовтні 1912 р.* почалися воєнні дії проти Туреччини. Основного удару по турецькій армії завдали болгарські збройні частини, й у підсумку союзники підійшли до Константинополя. 28 липня 1912 р. незалежність проголосила Албанія. Туреччина була змушена *21 квітня 1913 р.* підписати перемир'я. *30 травня 1913 р.* був підписаний *Лондонський мирний договір*, за яким майже вся європейська частина Туреччини переходила до переможців.

**Друга Балканська війна (1913 р.).** Завдяки перемозі Сербія і Болгарія зміцнили своє становище. Натомість втратила свій вплив Австро-Угорщина. Тому аїстро-угорська й німецька дипломатія доклали зусиль, щоб розірвати союз Болгарії і Сербії. Причиною конфлікту стали розбіжності щодо поділу турецької території. *29 червня 1913 р.* Болгарія розгорнула воєнні дії проти Сербії і Греції. Так почалася друга Балканська війна. Однак на захист Сербії виступила Росія. Крім того проти Болгарії виступили Румунія і Туреччина. Тому болгарська армія була швидко розбита. *10 серпня 1913 р. у Бухаресті був підписаний мирний договір.* Сербія отримала не тільки спірну територію Македонії, але й всю «болгарську частину» Македонії. Греція одержала південну Македонію із Салоніками та частину західної Фракії Румунія приєднала до себе Південну Добруджу. Частина Фракії й Адріанополь повернулися до Туреччини. Після поразки Болгарія почала орієнтуватися на Німеччину, як свого союзника, який допоможе повернути їй втрачені території. Балканський півострів перетворився на «порохову діжку» Європи.

#### **Основні дати:**

*1870–1871 рр.* – франко-пруська війна.

*1871 р.* – Лондонська міжнародна конференція.

*Літо 1875 р.* – повстання в Боснії та Герцеговині.

*1877–1878 рр.* – російсько-турецька війна.

*19 лютого 1878 р.* – Сан-Стефанський мирний договір.

*Літо 1878 р.* – Берлінський конгрес.

*7 жовтня 1879 р.* – укладено аїстро-німецький союз.

*1882 р.* – утворення Троїстого союзу (Німеччина, Австро-Угорщина та Італія).

*1892 р.* – воєнна конвенція між Францією і Росією.

*1898 р.* – іспано-американська війна.

*1899–1902 рр.* – англо-бурська війна.

*8 квітня 1904 р.* – підписано англо-французьку угоду Антанта («Сердечна згода»).

*1905–1906 рр.* – Перша Марокканська криза.

*1907 р.* – договір між Росією та Великою Британією про розмежування сфер впливу.  
Завершення формування Антанти.  
*1908 р.* – Боснійська криза.  
*1911 р.* – Друга Марокканська криза.  
*1912–1913 рр.* – Перша Балканська війна.  
*30 травня 1913 р.* – Лондонський мирний договір.  
*1913 р.* – Друга Балканська війна.  
*10 серпня 1913 р.* – укладання мирного договору у Бухаресті.

**Завдання:** зробити конспект з теми, опрацювати матеріали за посиланням